

VŠEHRD

LIST ČESKOSLOVENSKÝCH PRÁVNÍKŮ

Otázka valorisační.

Dr. Jaroslav Lepař (Praha).

Valorisace je průvodní zjev nápravy měny. Kdežto náprava měny sama o sobě znamená obnovu stabilní a proto zdravé měny, tedy opatření, které má vytvořiti technický předpoklad pro nerušený vývoj hospodářského života, má býti valorisace vlastně nápravou následků špatné měny, určitěji řečeno, nápravou následků znehodnocení měny. Neboť valorisací má býti zhodnocen, jak už to je v samém slově valorisace vyjádřeno, majetek, jehož hodnota byla ztenčena zhroucením měnovým. Je to takový majetek, jehož osud byl úzce spjat s osudem měny již tím, že jeho hodnota byla vyjádřena v jednotkách této měny. Znehodnocení měny způsobilo pak logicky také znehodnocení tohoto majetku. Kdežto jiný majetek byl postižen pouze částečně nebo jen druhotnými následky znehodnocení měnového, realizovalo se toto znehodnocení v majetku vyjádřeném v upadající měně do všech důsledků a v plné své tíze. Mimo to nutno uvážiti, že t. zv. inflační zisky, třeba je jejich hodnota relativní, úplně minuly tuto kategorii, takže na ni nezbylo nic než ztráty.

Jedná se o vrstvy majetkově slabší, střádaly, kteří nemají aktivního podílu na hospodářském životě, nedovedou se rychle přizpůsobiti změněné situaci investiční a pochopí ji teprve, když už se nedá nic napravit. Hospodářská organizace musí míti však zájem na udržení těchto vrstev, které z toho, co ze svých důchodů ušetří, poskytují ty nejlacinější prostředky vrstvám, které podnikají a udržují tak aktivitu celého hospodářství. Z těchto důvodů pocítuje se znehodnocení tohoto majetku nejen jako nepoměrná sociální křivda, nýbrž také jako nebezpečí, které by mohlo způsobiti, že by se odňala těmto vrstvám chuť střádati a tak by byl zastaven bohatý pramen finančních prostředků hospodářského života.

Křivda tato může býti napravena automaticky s nápravou měny, použije-li se jako prostředku k této nápravě postupu opačného než jakým k znehodnocení měnovému došlo, totiž deflace. Ukázalo se ovšem, že pro nápravu měny není deflace cestou nejlepší, neboť prospívá těm, kdo inflací utrpěli, tím, že zhodnocuje opět jejich majetek, ale poškozuje zároveň vrstvy ostatní, výrobní, podnikatelské. Tyto sice získaly inflací

a zdálo by se tudíž spravedlivým, kdyby tento zisk připadl těm, kdo inflací ztratili, avšak ukázalo se, že zisky tyto měly svůj rub, že ochuzením střádatelů ztratila výroba do značné míry stará odbytiště a na druhé straně se zařídila na inflaci, nepomýšlejíc na to, že inflace má své meze, že nebude-li jí učiněn konec dobrovolně, stane se tak dříve nebo později repudiací znehodnocených peněz. Přejíhodná konjunktura přiměla ji k rozšiřování podnikání, které ukázalo se nezdravým, učiněné investice přišly na zmar a inflační zisky byly pohlceny dříve, než se dostavily deflační ztráty.

Po pokusech, které se staly s deflací, přišlo se konečně na to, že to, co hospodářský život pro svůj zdárný vývoj potřebuje, je stabilita měny, třeba znehodnocené, neboť její zhodnocování přináší sebou více ztrát než užitku, že na stabilitě měny jest zařízen celý dosavadní systém hospodářský, že stabilita je hlavním předpokladem hospodářské rekonstrukce, a že konečně křivdy znehodnocením měnovým způsobené dají se napravití také jiným způsobem než zvýšením hodnoty měny.

Způsob, jakým se tyto křivdy mají odčinití, je zhodnocení majetku, který vyjádřen v klesající měně, byl znehodnocen právě tak, jako tato měna. Valorisace chce učiniti mezi hodnotou majetku před znehodnocením měny a po znehodnocení rovnítko tak, že hodnotí tento majetek v takovém poměru, v jakém se znehodnotila měna, v níž byl vyjádřen. Tedy znehodnotila-li se měna od vzniku tohoto majetku desetkrát, t. j. na desetinu, zhodnotí se nyní majetek desateronásobně. Majetek vyjádří se v tolika nynějších měnových jednotkách, aby odpovídaly svou hodnotou hodnotě měnových jednotek dřívějších, v nichž byl vyjádřen tento majetek dříve než se měna znehodnotila.

Ideálním řešením by bylo, kdyby mohla býti provedena restituce úplná, t. j. kdyby mohly býti nahrazeny veškeré ztráty, které vznikly znehodnocením majetku, vyjádřeného v znehodnocené měně. Nemůžeme však s touto možností počítati. Hospodářský život není ztrnulý a v majetku, o který jde, nastaly za dobu poklesu měnového takové změny, že bude možno provésti restituci pouze v případech, kde zůstal tento majetek po celou kritickou dobu svého znehodnocování v klidu. A to je právě hlavní vada valorisace, rub zamýšlené nápravy a spravedlnost jen zdánlivá. Ti, kdo poklesem měnovým nejvíce utrpěli, byli střádalové, jejichž důchody znehodnocením zeschly se tak, že musili sáhnouti na kapitál a kapitál tento většinou spotřebovali. Na těch byla spáchána hlavní křivda. Daleko lépe byli na tom ti, jichž majetek byl sice znehodnocen, ale kteří přes to nebyli nuceni jej spotřebovati. Tím není řečeno, že jim se křivda nestala, a že by tato křivda neměla býti napravena, tolik je však jisto, že s porovnáním s těmi, kteří přišli o vše, je jejich ztráta relativně menší. Bude-li pak jim škoda nahrazena, kdežto těm, co už majetek, který by měl nárok na valorisaci, nemají, nedostane se ničeho, bude jim ukřivděno.

dvakrát: jednou znehodnocením, po druhé odepřením zhodnocení. Možno tedy nazvat valorisaci spravedlivou i nespravedlivou. A to byl uveden jen markantní případ. Stejně bude vyloučen majetek, který změnil jen svou formu, byl změněn jen jeho druh, kdežto podstata zůstala táž. (Stačilo vyměnění na př. cenný papír jednoho druhu za papír jiného druhu.) Vyloučení toto je nutné, poněvadž valorisace sama je řízení velice složité a drahé i pro vyřízení případů, které jsou zřejmě řešiti případy složité, sledovati změny vlastnické, je při mnoho-
tvárnosti hospodářského života a rychlosti směn vyloučeno.

Z toho, co bylo výše uvedeno, jsou zřejmy dva hlavní motivy valorisace: napravení sociální křivdy a zadostiučinění spori-
vosti. Motivy tyto neuplatňují se každý zvlášť, nýbrž úzce spolu souvisí. Přichází tu, jako v jiných případech, k slovu nutnost harmonie a účelnosti. Neboť nespravedlnost spáchaná jednostranným znehodnocením majetku vyjádřeného v platné měně, je porušením důvěry, kterou stírádal v tuto měnu měl, a tato důvěra je nutným předpokladem stíráání. Na úsporách staví hospodářský život. Odstraněním úspor odstraňuje se hybná síla současného hospodářského systému a připravuje se mu zkáza.

To nutno si uvědomiti, přistupujeme-li k řešení otázky vhodnosti valorisace.

Předpokladem valorisace je samozřejmě technická náprava měny, vyjádřená konkrétně v její stabilisaci. Valorisovati, t. j. zhodnocovati nějaký majetek, vyjádřený v klesající měně, v jiné měně, která také klesá, je marná práce, poněvadž dokud se pokles trvale nezastaví, není podkladu pro valorisaci, není pevného měřítka pro odhad hodnoty nynější a dřívější.

Valorisace jako prostředek k obnově ukládacího kapitálu jest nezbytná v případech, kde pokles měnový byl takového druhu, že majetek vyjádřený v znehodnocené měně byl prakticky anulován. Je samozřejmo, že ukládací morálka utrpěla touto skutečností ránu, z níž se bez cizí pomoci nezotaví. Také moment sociální spravedlnosti jest tu naprosto kategorický. Vhodná bude vůbec valorisace ve všech případech, kde ukládací kapitál po trpkých zkušenostech z utrpěných ztrát ztratil důvěru v měnu, a kde teprve odškodněním za tyto ztráty, možno jej opět získati pro hospodářskou spolupráci. V takových případech zase uplatňuje se současně motiv spravedlnosti, i motiv účelnosti, a oba jsou v příčinné spojitosti. Jakmile křivda způsobená stíráatelům znehodnocením jejich majetku dosáhne určité míry, reagují na ni úplnou nebo částečnou abstinencí od dosavadní své účasti na hospodářském podnikání, a tím znemožňují investice, které si opatřovalo hospodářské podnikání dosud z jejich ukládacího kapitálu. Je-li toto odhodlání netvořiti již žádného ukládacího kapitálu u ukládajících vrstev rozhodné, je valorisace prostředkem nezbytným, aby jednak v zájmu veřejném tato passivita byla zlomena, jednak aby odčiněna byla křivda, o níž, když se poškození utíkají

k takovýmto prostředkům, nelze pochýbovat. Naopak je-li tato mentalita pouze částečná, nutno dobře uvážit, zda je valorisace skutečně nezbytná a zda by se jejího cíle nedalo dosáhnout prostředky jinými. Neboť valorisace je opatření drahé a před rozhodnutím, bude-li se valorisovat, jest odvážit všechny možnosti a všechny předpoklady, abychom se vyvarovali omylu, že bylo použito opatření, které stojí nepoměrně více, než bude činit jeho efekt, a že náprava křivdy bude hospodářskému životu větší újmou, než byla křivda sama.

Také u nás se mluví o možnosti valorisace. Jsou pro ni dány předpoklady?

Také u nás poklesla měna a s ní i hodnota majetku, který je v ní vyjádřen. Pokles tento, běheme-li za měřítko zlato, resp. zlaté měny, jest sedminásobný, ačkoliv toto měřítko nelze vždy a zejména v našem případě považovati za dosti spolehlivé.

Tedy sociální křivda je evidentní. V jaké míře by byla valorisací odčiněna? Jak již výše bylo uvedeno, byl by to jenom zlomek majetku, který by byl zhodnocen, poněvadž většina jeho byla zatím vyčerpána, anebo změnila právní titul své účasti na podnikání ať soukromém, nebo veřejném, a vznik tohoto titulu jest pro valorisaci směrodatný. Neboť je zásadou valorisace a to spíše technickou než věcnou, že může zhodnotit majetek podle jeho nynějšího stavu a počítati jeho znehodnocení od vzniku jeho poslední formy. Sledovati přesuny tohoto majetku a vyšetřovati datum jeho původního vzniku, je za nynějšího rychlého tempa hospodářského života vyloučeno.

Pokud jde o moment účelnosti, bylo by předpokladem pro valorisaci, kdyby vývojová tendence ukládacího kapitálu byla u nás sestupná. Ale tomu tak není. Jako všude jinde způsobila sice i u nás skutečnost, že měna nebyla dostatečným podkladem kalkulačním pro hospodaření, odklon od ukládání a vzrůst účasti na spekulaci. Ale tento vývoj díky stabilisaci československé koruny se obrátil a právě v poslední době je pozorovati přechod do druhého extrému, totiž zanedbávání spekulace a soustředění se v ukládání.

Z této skutečnosti možno souditi, že subjektivního důvodu — abychom tak nazvali třeba jen passivní iniciativu se strany ukladatelů, která se projevuje v abstinenci na ukládání — pro valorisaci u nás není. Hospodářský život s valorisací nepočítá a běže se svou cestou dále sám, aniž by ho musila teprve valorisace na ni přiváděti.

Pokud jde o důvod objektivní, důvod sociální spravedlnosti, zůstaly by valorisací největší křivdy, kde kapitál byl ztracen zcela anebo většinou, bez nápravy, pomoci dostalo by se spíše těm sociálně silnějším, kteří si dovedou přes veškeré obtíže ten majetek uchovati, anebo si jej dokonce z válečných zisků opatřiti.